

PLEASE NOTE! THIS IS SELF-ARCHIVED VERSION OF THE ORIGINAL ARTICLE

To cite this Article: Raski-Pitkänen, J. ; Virkki, S. ; Marjanen, P. (2016) Dokumentoinnista pedagogiseen dokumentointiin. Kasvu 2, 14-16.

URL: <http://talentia.e-julkaisu.com/2016/kasvu2/docs/Kasvu216.pdf>

Dokumentoinnista PEDAGOGISEEN dokumentointiin

Dokumentointi on tärkeä osa varhaiskasvatusta, mutta milloin dokumentointi edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista? Artikkelissa syvennyttään pedagogisen dokumentoinnin mahdollisuuksiin varhaiskasvatuksessa.

”Opettajan tärkein verbi ei ole puhua, vaan kuunnella. Jokainen lapsi saa tuntea, että se, mitä hän ajattelee ja päätelee, on aikuisen odotuksissa vakavasti otettavaa ja muistiin merkittämisen tai valokuvaamisen arvoista”, sanoo **Karin Wallin** Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä -teoksessaan.

Havainnointi, dokumentointi ja arviointi liittyvät varhaiskasvatuksessa kiinteästi toisiinsa. Ne kaikki ovat osa pedagogista prosessia. Lapsen toimintaa havainnoidaan, havainnot dokumentoidaan ja lopuksi niitä arvioidaan yhdessä tiimin tai kootyöyhteisön kanssa. Kun prosessi tehdään loppuun asti yhteistyössä tiimin kanssa, voidaan puhua pedagogisesta dokumentoinnista.

Varhaiskasvatuksen dokumentteja ovat muun muassa lapsen omat varhaiskasvatussuunnitelmat, portfoliot sekä erilaiset standardoidut kysely- ja arviointilomakkeet. Havainnointi ja dokumentointi syven-

tävät opettajan tietoisuutta jokaisen lapsen etenemisestä. Ne luovat lisäksi pohjan opetusmenetelmien muokkaukseen sekä antavat ideoita uusiin tapoihin lähestyä opetettavia kokonaisuuksia.

Dokumentoinnista saatavan monipuolisen tiedon avulla opettajat voivat tehdä päätöksiä sopivasta tavasta tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Tulemalla tietoiseksi omasta toiminnastaan reflektoinnin avulla, opettajien on mahdollista kehittyä ammatissaan ja oppia toimimaan lasten kanssa aina vain monipuolisemmin ja laadukkaammin.

Perinteinen lapsihavainnointi on usein tarkoitettu keinoksi arvioida, onko lapsi sopeutunut tiettyihin normeihin tai standardeihin. Dokumentoinnin vähyys on suurimpia puutteita arvioinnin toteuttamisessa. Opettajien mukaan arviointia on aina ollut ja aina tehty, mutta havaintoja ei ole juurikaan dokumentoitu. Ilman dokumentteja ja niiden pohjalta tapahtuvaa keskustelua ja suunnittelua opetus perustuu vain opettajan tuntumaan lasten tarpeista.

Pedagoginen dokumentointi
Pedagogista dokumentointia on kehitelty työtapanä erityisesti Reggio Emilia -pedagogiikassa. Tämä liittyy kiinteästi pedagogiikan lapsikäsitteeseen, jonka mukaan lapsi on subjekti, oman elämänsä ainutlaatuinen päähenkilö. Myös ruotsalaisessa päivähoitossa on siirrytty dokumentoinnista pedagogiseen dokumentointiin.

Opettajan tulee havainnoida, mitä ryhmässä tapahtuu ja tehdä se näkyväksi dokumentoinnin kautta. Tämä tarkoittaa tarkkaa kuuntelua, huolellista toiminnan tarkkailua sekä lasten oppimisprosessien ja -strategioiden dokumentointia muistiinpanoin, valokuvoin ja videoin.

Pedagoginen dokumentoinnissa on kuitenkin olennaista, että opettaja yrittää nähdä ja ymmärtää, mitä lapsiryhmässä ja lapsen toiminnassa tapahtuu ilman etukäteen päätettyjä raameja ja normeja.

Dokumentointi voi olla pedagogista vain, jos varhaiskasvattajat refleктоivat tehtyjä dokumentteja ja muuttavat toimintaansa niiden mukaisesti. Jos havainnoinnit ja niistä tehdyt dokumentoinnit jäävät sille →

asteelle, että ne kirjataan ylös mutta muuta ei sitten tapahdu, ei havainnoinnin ja pedagogisen dokumentoinnin idea toteudu eikä tehtyjä havainnoiteja päästä hyödyntämään toiminnan suunnittelussa ja varhaiskasvatuksen arjessa.

Jotta pedagogisesta havainnoinnista tulisi työmenetelmä ja osa opetusta, tarvitaan kohtaamispaikkoja, joissa dokumenteista keskustellaan, niistä tehdään tulkintoja ja analyyseja. Näitä kohtaamispaikkoja tarvitaan sekä henkilöstölle että lapsen ja työntekijän välille.

Sisältö ja prosessi

Pedagogiseen dokumentointiin sisältyy kaksi olottuvuutta: sisältö ja prosessi. Sisältönä toimivat materiaalit, joita lasten päivittäisen toiminnan dokumentoinnista syntyy. Sisältö keskittyy siihen, mitä lapset tekevät ja sanovat.

Prosessia taas on se, että dokumentoinnin tulokset tuodaan tiimin ja koko työyhteisön yhteiseen keskusteluun ja reflektointiin. Työyhteisölle tämä tarkoittaa sitä, että pedagogisen dokumentoinnin

merkitys tunnustetaan ja sen toteuttamiselle järjestetään aikaa ja resursseja.

Varhaiskasvatuksen tutkijan ja kehittäjän **Mikko Ojalan** mukaan pedagoginen dokumentointi voi toimia kriittisen pedagogisen toiminnan reflektion välineenä. Käyttämällä pedagogista dokumentointia työvälineenä, kasvattaja pitää yllä elävää ja kriittistä keskustelua pedagogisesta käytännöstä ja olosuhteista. Dokumentoinnin avulla voidaan ymmärtää lapsen merkitystä ja asemaa pedagogisessa ympäristössä: miten me näemme lapsen ja mitä käsite lapsi meille merkitsee.

Sivistysvaliokunta kiinnitti mietinnössään uudistetusta varhaiskasvatuslaista huomiota siihen, että arvioinnin kohteena tulisi olla varhaiskasvatus toiminnan mahdollisimman laadukas toteuttaminen ja puitteet, ei yksittäisten lasten eritahtinen oppiminen ja kehitys. Suomessakin aletaan siis siirtyä hiljalleen pois yksittäisen lapsen standardisoituihin normeihin perustuvasta arvioinnista kohti pedagogiikan ja varhaiskasvatuksen laadun arviointia.

Lasten osallisuus pedagogisessa dokumentoinnissa

Pedagogisessa dokumentoinnissa kiinnitetään huomiota siihen, mitä lapsiryhmässä tapahtuu ja mistä lapset ovat kiinnostuneita juuri nyt. Tavoitteena on vangita lasten meneillään olevat aktiviteetit ja suhteet, jotta niistä voidaan keskustella ja haastaa lapsia viemään toimintaa eteenpäin.

Myös lasten osallisuus on dokumentoinnissa merkittävää. Lapset voivat dokumentoida myös itse toimintaansa ja käydä keskustelua siitä, mitä tietoa kerätään. Toisaalta kasvattajan näkökulmasta on mielenkiintoista selvittää, mitä lasten mielestä unohdettiin dokumentoida tai mitä he haluavat kokeilla ensi kerralla. Keskustelu ja reflektointi kaikkien osallisten kesken – sekä lasten että työyhteisön – on ratkaisevaa, kun pedagogista dokumentointia käytetään työvälineenä toiminnan kehittämiseen.

Mahdollisuus uudelle

Havainnointi, dokumentointi ja tulkinta pakottavat murtamaan vanhentuneet työskentelytavat ja hylkäämään vanhat rituaalit. Ne johtavat uusiin havaintoihin, uusiin ajatuksiin ja tulkintoihin.

Pedagoginen dokumentointi on työkalu, joka rakentuu yhteiselle reflektiolle, ja jonka avulla voi tarkastella ja arvioida omaa toimintaansa. Oman toiminnan tarkastelu edellyttää, että dokumentoinnista tulee luonnollinen ja olennainen osa päivittäistä opetustyötä eikä jotain, joka on sivuosassa. Tämä taas edellyttää yhteistyön, reflektion ja kommunikaation kulttuuria. ■

Johanna Raski-Pitkänen ja Sanna Virkki

sosionomi (YAMK)

Päivi Marjanen

yliopettaja, Laurea ammattikorkeakoulu

Artikkeli perustuu Johanna Raski-Pitkäsen ja Sanna Virkin opinnäytetyöhön, joka valmistui Perhelähtöisen varhaiskasvatuksen kehittämisen ja johtamisen YAMK-opinnoissa.

Lähteinä käytetty muun muassa:

Mikko Ojala: Varhaiskasvatuksen käytännön kehittäminen reflektion avulla. Teoksessa Löytötöretkellä omaan työhön.

Karin Wallin: Reggio Emilia ja lapsen sata kieltä.

(Tarkempi lähdeluettelo kirjoittajilta)